

Vraag	Antwoord	Scores

Opgave 3 Kledingindustrie

18 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van Lockes opvatting van de natuurtoestand: een uitgangspositie van gelijkheid en vrijheid voordat de samenleving gevormd wordt 1
- een uitleg, met Lockes opvatting van de natuurwet, dat de situatie van de uitgebuite arbeiders niet is toegestaan: omdat iedereen gelijk is, mag niemand een ander schaden 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- De natuurtoestand is de toestand voordat een staat gevormd wordt. In die toestand van volledige vrijheid, waarin iedereen zich van nature bevindt, is niemand over een ander de baas en is iedereen gelijk 1
- De natuurtoestand kent een natuurwet die voor allen verplichtend is. Omdat iedereen gelijk is, mag niemand een ander gebruiken en schaden in diens leven, vrijheid, gezondheid of bezit. In dit geval worden de arbeiders gebruikt omdat ze worden uitgebuit en worden ze door de slechte arbeidsomstandigheden in hun leven en gezondheid geschaad 1

19 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat arbeidsdeling volgens Smith uit menselijke neigingen ontstaat: marchanderen en samenwerken zijn zaken waar (alleen) mensen toe geneigd zijn en arbeidsdeling maakt ze veel effectiever 1
- een uitleg welke taak de overheid volgens Smith heeft om de nadelige effecten van de vrije markt uit tekst 9 te voorkomen: onderwijs aanbieden voor ontwikkeling van de persoon 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Smith hebben mensen de neiging om te marchanderen: te handelen en te ruilen. Die neiging hebben andere dieren niet. Daarmee is de neiging om goederen te produceren en daarin samen te werken om ze te kunnen verhandelen, iets wat typisch menselijk is. Handelen en ruilen als menselijke neigingen worden door arbeidsdeling nog veel effectiever. Daarmee ontstaat arbeidsdeling uit menselijke neigingen 1
- Volgens Smith levert een verregaande arbeidsdeling op dat mensen hun werk niet meer als waardevol ervaren. Er ontstaat afstomping in het leven. Je ziet in tekst 9 dat Shampa niet meer kan dansen omdat ze te hard moet werken, maar dat ze het juist hard nodig heeft omdat haar werk haar zo opeist. Daarom is het volgens Smith belangrijk dat mensen de ruimte hebben om zich door middel van opleiding te ontwikkelen in iets buiten het werk. Zo zou Shampa bijvoorbeeld tijd en ruimte kunnen krijgen om het dansen verder te ontwikkelen 1

Vraag	Antwoord	Scores
20	maximumscore 1 Een goed antwoord bevat een uitleg dat volgens Locke persoonlijk bezit ontstaat door toevoeging van arbeid aan de natuur. voorbeeld van een goed antwoord: Volgens Locke ontstaat persoonlijke bezit of eigendom op het moment dat je met arbeid iets toevoegt aan de natuur. Je bewerkt een stukje land bijvoorbeeld. De productie is dan niet zomaar van iedereen, maar echt van jou.	
21	maximumscore 2 Een goed antwoord bevat een uitleg dat de vrije markt volgens Marx de uitbuiting van Shampa in de hand werkt, met: • het privébezit van productiemiddelen; door privé-eigendom komen productiemiddelen steeds meer in dezelfde handen • het begrip ‘kapitaal’; doordat geld als kapitaal een doel op zich wordt, verwordt arbeid tot een kostenpost	1 1
	voorbeeld van een goed antwoord: • Volgens Marx heeft het idee van de vrije markt, door winstmaximalisatie, tot gevolg dat mensen met productiemiddelen de dienst zullen uitmaken en arbeiders tot productiemiddelen worden gereduceerd. Door privébezit van productiemiddelen komen deze middelen namelijk terecht in handen van een kleine groep rijke mensen. Met dit bezit verkrijgt deze groep het vermogen om te produceren en zo meer eigendom te vergaren. Met dit verworven kapitaal kunnen deze rijken vervolgens weer arbeiders ‘inkopen’. Arbeiders als Shampa daarentegen bezitten niets anders dan hun eigen vermogen om te werken • Arbeid verwordt tot een kostenpost die het vergaren van meer kapitaal belemmert. Het gaat niet meer om de waarde van de persoon op zich, of de waarde van het product en het ambacht, maar alleen nog om de hoeveelheid kapitaal die met het produceren kan worden vergaard. Het kapitaal van de fabriekseigenaren is een doel op zich geworden en de arbeiders worden uitgebuit ten gunste van het kapitaal van de fabriekseigenaren	1 1
22	maximumscore 1 Een goed antwoord bevat een uitleg, met Marx’ idee van de ontwikkeling van de productieverhoudingen, dat de revolutie onvermijdelijk is: wanneer productiekrachten en productieverhoudingen met elkaar in tegenspraak raken, vindt er een noodzakelijke omwenteling in de productieverhoudingen plaats, met sociale omwenteling tot gevolg.	

Vraag	Antwoord	Scores

voorbeeld van een goed antwoord:
 Volgens Marx hebben de productieverhoudingen in fabrieken een onvermijdelijke ontwikkeling tot gevolg. Mensen onderwerpen zich volgens Marx aan de heersende productieverhoudingen, totdat de materiële productiekrachten in tegenspraak raken met degenen die de productiemiddelen bezitten. Dit heeft niet alleen een verandering in productieverhoudingen tot gevolg, maar ook een sociale verandering: de arbeiders maken een einde aan de heerschappij van de bourgeoisie.

23 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat volgens Nussbaum het bnp geen goed criterium is voor ontwikkeling in een land: het bnp negeert belangrijke aspecten van het goede leven 1
- een uitleg met tekst 10 dat volgens Nussbaum gekeken moet worden naar capabilities, een vermogen dat of potentie die je kunt ontwikkelen om tot een goed leven te komen, zoals de onafhankelijkheid van Laizu, zodat ze haar eigen leven kan inrichten 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Het bnp laat alleen zien hoeveel geld er is, niet belangrijke zaken zoals ontwikkeling, scholing en vrijheid. Het laat zelfs niet zien hoe het geld verdeeld is in een samenleving. Volgens Nussbaum is het dus geen goed criterium als je wilt weten hoe het gesteld is met de ontwikkeling in een samenleving 1
- Volgens Nussbaum moet je kijken naar de capabilities van de mensen in een land. Een capability is een bepaald menselijk vermogen dat je kunt ontwikkelen om tot een goed leven te komen. Ze noemt bijvoorbeeld de capabilities gezondheid of relaties met anderen kunnen hebben. In het voorbeeld van tekst 10 zie je dat Laizu onafhankelijk is geworden en daardoor haar eigen relatie heeft kunnen kiezen, waarin ze niet meer zo afhankelijk is van de ander. Daarmee heeft ze niet zozeer meer geld, maar vooral een belangrijk vermogen ontwikkeld 1

24 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg met het voorbeeld van Vasanti hoe volgens Nussbaum het goede leven en de kwetsbaarheid daarvan met elkaar verbonden zijn: voor het goede leven zijn we afhankelijk van externe zaken waar je geen controle over hebt 1
- een argument welke van de twee strategieën het best is om te volgen in de situatie van Vasanti: immuniseren of erkennen 1

Vraag	Antwoord	Scores

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Nussbaum is het goede leven kwetsbaar, net als de bloei van een plant. Externe factoren hebben er invloed op en de bloei is daar afhankelijk van. De moeilijkere fasen in het leven zijn volgens Nussbaum wel nodig om tot bloei te kunnen komen. Vasanti heeft een kwetsbare situatie doorstaan, waarin ze zichzelf tegen druk en weerstand in, heeft moeten ontwikkelen. Vasanti's bloei, haar goede leven, komt juist tot stand door deze kwetsbaarheid 1
- De eerste strategie voor het omgaan met de kwetsbaarheid is immuniseren: het leven zo inrichten dat het niet verstoord wordt door externe factoren. De tweede strategie is erkennen: het omarmen van de kwetsbaarheid en laveren door de wisselende omstandigheden. Volgens mij is immuniseren geen goede strategie voor Vasanti, omdat ze zich dan moet afsluiten van andere vrouwen. Juist als ze de kwetsbaarheid omarmt, kan ze openstaan voor anderen. Door onderlinge relaties op te bouwen kunnen Vasanti en andere vrouwen laveren door omstandigheden waar ze geen invloed op hebben 1

of

- De eerste strategie voor het omgaan met de kwetsbaarheid is immuniseren: het leven zo inrichten dat het niet verstoord wordt door externe factoren. De tweede strategie is erkennen: het omarmen van de kwetsbaarheid en laveren door de wisselende omstandigheden. Volgens mij is immuniseren voor Vasanti een goede strategie. Zo kan ze zich weren tegen de lastige omstandigheden die ze meemaakt. Als je je kwetsbaarheid omarmt, accepteer je te veel en laat je onrecht bestaan. Vasanti zou zich boven de situatie moeten verheffen om niet meer geraakt te worden door de omstandigheden 1

25 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat Laizu arbeid verricht, omdat ze overleeft in een proces van produceren en consumeren, waarin geen bestendige wereld tot stand komt 1
- een uitleg dat Vasanti gericht is op handelen, omdat ze zich in vrijheid ontwikkelt en nieuwe initiatieven neemt samen met andere mensen 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Arbeid is volgens Arendt gericht op overleven in uitwisseling met de natuur in een cyclisch proces van produceren en consumeren, waarin geen bestendige wereld tot stand komt. Het produceren van kleding voor de consumentenmaatschappij, zoals dat voor Laizu de dagelijkse realiteit is, is voor haar noodzakelijk, en in die zin arbeid 1
- Bij handelen gaat het om het nemen van initiatieven. Vasanti neemt, nadat ze zich uit haar beklemmende situatie heeft ontworsteld, politieke initiatieven. Dit handelen is onderdeel van vrijheid en geeft nieuwe mogelijkheden 1